

GUIA DOCENT

2017-2018

1. Identificació de l'assignatura

Titulació: Títol Superior de Disseny
Nivell: Títol Superior d'Ensenyaments Artístics
Nom de l'assignatura/codi: EDG11-DISSENY EDITORIAL

Especialitat	Curs	Període	Tipus	Nombre de crèdits ECTS
Gràfic	Tercer	Primer	Específica	6

Departament: Projectes i teoria del disseny

Idioma: Català/castellà

Horari: [Fes clic per escriure](#)

Web de l'assignatura: [Fes clic per escriure](#)

Professorat responsable:

Jordi Miguel Sempere i Vicedo
Correu electrònic: jsempere@escoladisseny.com
Horari de tutories: [Fes clic per escriure](#)

Florentino Flórez Fernández
Correu electrònic: fflorez@escoladisseny.com
Horari de tutories: [Fes clic per escriure](#)

Cap de departament

Toni Riera
Correu electrònic: triera@escoladisseny.com
Horari d'atenció: [Fes clic per escriure](#)

2. Contextualització

2.1. Matèria a la qual pertany l'assignatura

Materia: Projectes de disseny gràfic.

El disseny editorial és l'àrea del disseny gràfic que s'ocupa de la composició i maquetació de publicacions com ara revistes, diaris, llibres, catàlegs i fullets. L'objectiu principal de qualsevol projecte editorial és comunicar una idea o explicar una història mitjançant l'organització i presentació de textos i imatges. A través de la tipografia, el color, la composició, i la forma, el dissenyador pot dotar el contingut d'expressió i personalitat per atreure i retenir l'atenció dels lectors, o estructurar la informació d'una manera atractiva, clara i coherent.

L'evolució del sector, el desenvolupament dels mitjans i la importància de la publicitat ens empenyen a un constant canvi en el coneixement de les manifestacions editorials. El tipus de producte necessitat acompanyat del públic-consumidor ens marcaran les pautes a seguir per a la correcta utilització d'aquestes tècniques.

L'assignatura es relaciona de manera directa amb altres matèries, com Tipografia, Projectes o Edició i Enquadernació.

2.2. Perfil professional

El disseny d'edició i promoció editorial es planteja com una especialització de l'assignatura de Projectes però en l'àmbit de l'edició en totes les seves possibles formes. La resolució d'exercicis de maquetació exigirà a l'alumne el coneixement de criteris i conceptes bàsics d'aquesta àrea que seran exposats a l'aula de forma teòrica-pràctica. En aquesta assignatura es desenvoluparan projectes en què s'abordaran tant l'arquitectura global de la publicació com els elements i tractaments específics de la composició de la pàgina en els mitjans impresos i digitals. Així mateix, es pretén que siga un taller per a l'experimentació i la investigació de recursos gràfics i estilístics aplicats al disseny editorial.

L'assignatura prepara als alumnes per a desenvolupar projectes reals en els diferents àmbits de la producció: memoràndums, anuaris d'empresa, llibres, revistes, premsa periòdica impresa i digital, etc.

3. Requisits

3.2. Requisits essencials

Haver superat prèviament la matèria de formació bàsica : fonaments del disseny.

3.2. Requisits recomanables

És recomanable que l'alumnat estiga cursant Edició i Enquadernació (EDG09, 5è semestre, 4 ECTS) i Disseny Interactiu (EDG12, 5è semestre, 4 ECTS) i que estiguin superades les assignatures de Tipografia (EDG01, 8 ECTS), Projectes de Disseny Gràfic (EDG06, 8 ECTS) i Història del Disseny Gràfic (EDG03,4 ECTS), assignatures contextualitzades en el segon curs dels Estudis Superiors de Disseny.

4. Competències

4.1. CT/Competències transversals

- CT05 Comprendre i utilitzar, almenys, una llengua estrangera en l'àmbit del seu desenvolupament professional.
- CT11 Desenvolupar en la pràctica laboral una ètica professional basada en l'apreciació i la sensibilitat estètica, mediambiental i cap a la diversitat.
- CT12 Adaptar-se, en condicions de competitivitat, als canvis culturals, socials i artístics i als avenços que es produeixen en l'àmbit professional i seleccionar els canals adequats de formació continuada.
- CT13 Cercar l'excel·lència i la qualitat en la seva activitat professional.
- CT15 Treballar de forma autònoma i valorar la importància de la iniciativa i l'esperit emprenedor en l'exercici professional.
- CT16 Usar els mitjans i recursos al seu abast amb responsabilitat envers el patrimoni cultural i mediambiental.
- CT17 Contribuir amb la seva activitat professional a la sensibilització social de la importància del patrimoni cultural, la seva incidència en els diferents àmbits i la seva capacitat de generar valors significatius.

4.2. CG/Competències generals

- CG01 Concebre, planificar i desenvolupar projectes de disseny d'acord amb els requisits i condicionaments tècnics, funcionals, estètics i comunicatius.
- CG05 Actuar com a mediadors entre la tecnologia i l'art, les idees i els fins, la cultura i el comerç.
- CG11 Comunicar idees i projectes als clients, argumentar raonadament, saber avaluar les propostes i canalitzar el diàleg.
- CG13 Conèixer el context econòmic, social i cultural en què té lloc el disseny.
- CG18 Optimitzar la utilització dels recursos necessaris per assolir els objectius previstos.
- CG20 Comprendre el comportament dels elements que intervenen en el procés comunicatiu, dominar els recursos tecnològics de la comunicació i valorar la seva influència en els processos i productes del disseny.

4.3. CE/Competències específiques de l'especialitat

- Generar, desenvolupar i materialitzar idees, conceptes i imatges per a programes comunicatius complexos.
- Dominar els recursos formals de l'expressió i la comunicació visuals.
- Comprendre i utilitzar la capacitat de significació del llenguatge gràfic.
- Dominar els procediments de creació de codis comunicatius.
- Establir estructures organitzatives de la informació.
- Interrelacionar els llenguatges formal i simbòlic amb la funcionalitat específica.
- Conèixer i utilitzar correctament els canals que serveixen de suport a la comunicació visual, d'acord amb els objectius comunicatius del projecte.
- Analitzar el comportament dels receptors del procés comunicatiu d'acord amb els objectius del projecte.
- Reflexionar sobre la influència social positiva del disseny i valorar la incidència que té en la millora de la qualitat de vida i del medi ambient i la capacitat de generar identitat, innovació i qualitat en la producció.

5. Resultats d'aprenentatge

L'alumne serà capaç de desenvolupar projectes editorials complexos, atenent tant al detall tipogràfic com a les grans estructures que determinen l'aspecte de les pàgines i del producte (llibre, periòdic, revista, etc.) com un tot. Prestarà especial atenció a l'elecció de tipografies sospesant adequadament la seva importància simbòlica-comunicativa. També a la relació dels textos amb les imatges. També serà conscient des de l'inici dels factors econòmic-productius queconcerneixen a tot projecte editorial.

6. Continguts (distribuïts en unitats d'aprenentatge)

Els continguts de l'assignatura es divideixen en dos grans blocs:

Bases del disseny editorial. S'estudiaran les bases que regeixen el disseny editorial. S'analitzaran els suports i estructures per plantejar qualsevol treball d'edició i es mostraran les regles pràctiques i tècniques més importants.

El producte editorial. El llibre serà el protagonista com a element d'estudi principal de les aplicacions de disseny editorial. S'estudiaran les seues parts i s'aplicaran eixos coneixements en diferents aplicacions i modalitats d'edició.

Bloc temàtic 01: Les bases del disseny editorial.

- UD01 Introducció al disseny editorial. (4 hores presencials/una sessió de 4 hores) Del 25 de setembre al 29 de setembre de 2017.
  - Presentació de l'assignatura. Continguts i instruments d'avaluació.
  - Visionat de documental.
  - Tipus de productes editorials. Característiques principals.
  - Mides, formats i orientació.

- UD02 Distribució de l'espai de la pàgina. (8 hores presencials/dues sessions de 4 hores) Del 02 al 13 d'octubre de 2017.
  - La retícula: definició, tipus, nomenclatura i obtenció.
  - Maquetació: definició, tipus, nomenclatura i anàlisi.
  - Alteracions de l'estructura. Interpretació i experimentació.
  - Diferències entre retícula i maqueta. La pàgina mestra.
  - Programari específic (InDesign)

- UD03 Anatomia de la pàgina (8 hores presencials/dues sessions de 4 hores) Del 16 al 27 d'octubre de 2017.
  - Nomenclatura específica i característiques.
  - Columnes, medianils, aliniat a quadrícula base.
  - Marcat de paràgrafs, jerarquia i alinacions de textos.
  - La prosa o track. Espaiats òptics i espaiats mètrics. Llargària de línia. Concepte d'interlineat i interlínia.
  - Estils de text i paràgraf a InDesign. Plantilles i llibres.

- UD04 Ortotipografia i microtipografia. (4 hores presencials/una sessió de 4 hores) Del 30 d'octubre al 03 de novembre de 2017.
  - Definició d'ortotipografia. Definició de microtipografia.
  - Bones pràctiques i errades més comunes.
  - Afinar el text.

Bloc temàtic 02: El producte editorial.

- UD05 El llibre (I). (8 hores presencials/dues sessions de 4 hores) Del 06 al 17 de novembre de 2017.
  - Concepte de llibre narratiu.
  - Parts del llibre. Estructura, nomenclatura i característiques.
  - Les parts externes: Faixa, sobrecoberta, coberta i guardes. Característiques específiques.
  - Bases del disseny de cobertes i sobrecobertes. Principis i recursos.

- UD06 El llibre (II) (8 hores presencials/dues sessions de 4 hores) Del 20 de novembre a l'01 de desembre de 2017
  - Les parts preliminars i posteriors al cos del llibre. Variacions, característiques i utilitat.
  - Característiques i especificacions de disseny: Portada, portadilla, legal, etc.
  - L'index i la bibliografia: característiques del disseny de llistats.

- UD07 El llibre (III) (8 hores presencials/dues sessions de 4 hores) Del 04 al 22 de desembre de 2017
  - El cos del llibre. Tipus d'organització del text.
  - Les separates temàtiques. Característiques i variacions.
  - Convivència entre textos i imatges: variables de composició. Jan Tschichold i la Nova Tipografia.
  - El llibre digital.

- UD08 Disseny d'informació editorial. (4 hores presencials/una sessió de 4 hores) Del 08 al 12 de gener de 2018
  - La premsa escrita. Característiques diferenciadores. Formats i variables de composició.
  - El llibre d'estil.
  - La premsa digital.

- UD09 L'edició digital. (4 hores presencials/una sessió de 4 hores) Del 15 al 19 de gener de 2018
  - L'edició en pantalla.
  - Eines d'autoedició i apps.
  - Pantalla vs paper. La realitat líquida o responsive.

Distribució temporal

2 sessions de 2 hores a la setmana.

Mes	Dies	Unitat didàctica / continguts	Activitats d'aprenentatge
Setembre	25-29	UD01 Introducció al disseny editorial.	
Octubre	2-6	UD02 Distribució de l'espai de la pàgina.	
	9-13		Còpia i interpretació de retícules.
Novembre	16-20	UD03 Anatomia de la pàgina	Còpia i interpretació de maquetes.
	23-27		Exercicis amb textos.
	30-31	UD04 Ortotipografia i microtipografia.	Còpia de llibre de butxaca
Novembre	2-3		Redisseny de llibre.

	6-10	UD05 El llibre (I).	Disseny de cobertes per a col·lecció.
	13-17		
	20-24	UD06 El llibre (II)	Disseny de llibre. Interior.
	27-30		
Desembre	1		Crèdits, índex, llistats.
	4-7	UD07 El llibre (III)	Coberta, sobrecoberta i guardes.
	11-15		
	18-22		
Gener	8-12	UD08 Disseny d'informació editorial	Revista. Anàlisi de les parts. Redisseny
	15-19	UD09 L'edició digital.	
Exàmens	22-26		
	29-31		
Febrer	1-2		
Extraordinària	5-9		

7. Metodologia docent

7.1. Estratègies generals metodològiques

La metodologia de treball se centra, sobretot, en l'activitat del docent a l'aula.

Així, s'enfocarà l'estratègia metodològica general en un binomi basat en sistemes inductius i sistemes expositius que porten a definir les següents línies de l'actuació didàctica a l'aula:

- Pràctiques enfocades a projectes: Aplicar els coneixements i habilitats adquirits en la fase de resolució de problemes per escometre un projecte complet.

Estudi de casos: A partir de l'exposició de coneixements per activar els processos cognitius de l'alumne a l'inici de cada sessió, s'analitzaran casos i exemples reals dins de l'entorn de la matèria per comparar relacions i contextos de cada cas concret.

Aprentatge centrat en problemes: Exercitar, assajar i posar en pràctica els coneixements adquirits prèviament. També es desenvoluparan mecanismes d'aprenentatge actiu i autònom a partir de la resolució de problemes plantejats pel professor i que s'avaluaran amb l'ajut dels coneixements teòrics una vegada realitzats els exercicis.

Aprentatge cooperatiu: Desenvolupar l'aprenentatge mitjançant hàbits de crítica constructiva i valoració dels treballs propis i aliens, en posades en comú, exposicions i correccions comparatives.

7.2 Organització i tipus d'activitats d'aprenentatge

Activitats de treball presencial			60 hores
Modalitat	Tipus d'agrupament	Descripció de la finalitat i metodologia emprada	
Classes teòriques	Grup gran	S'exposarà el contingut teòric de l'assignatura a través de sessions presencials.	20 hores
Classes pràctiques	Grup gran	Estudi de casos pràctics particulars i resolució de problemes pràctics a l'aula. Desenvolupament dels projectes de disseny.	40 hores
Activitats de treball no presencial			90 hores
Modalitat	Tipus d'agrupament	Descripció de la finalitat i metodologia emprada	
Resolució de pràctiques individuals autònomes	Individual	Desenvolupament dels projectes de disseny.	90 hores

7.3 Instal·lacions del centre i material

Aula amb espai per a grup gran.

Taules de dibuix.

Taule de llum.

Equip informàtic per a ús del professor.

Projector i pantalla.

Pissarra de guix i/o pissarra de retoladors.

Accés a internet (Wi-Fi, Ethernet, WireFire)

Equips informàtics (MacOs o Windows) per a l'alumnat en xarxa.

Biblioteca.

7.4 Activitats interdisciplinàries

Cap.

7.5 Activitats complementàries

Visites a exposicions relacionades amb el món del disseny.

Jornades Setfont's'17.
Taller de calligrafia de Paz Alomar.
Xerrada de Damià Rotger.

8. Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

8.1. Criteris d'avaluació generals del departament (si és el cas)

Cap.

8.2. Criteris d'avaluació (tria i marca les corresponents a l'assignatura)

- CA05 Coneix, assimila i comprèn els conceptes fonamentals de l'assignatura
- CA07 Coneix i utilitza correctament la terminologia específica de l'assignatura
- CA08 Coneix i utilitza correctament els materials, les eines, les tecnologia i les tècniques específiques de l'assignatura
- CA10 Planifica correctament el temps i les activitats programades
- CA11 Treballa amb pulcritud, ordre i neteja
- CA13 Segueix la metodologia de treball proposada, les normes de presentació i els terminis d'entrega establerts
- CA14 Presenta correctament les activitats programades
- CA16 Demostra sensibilitat artística, imaginació creativa, creativitat, innovació i originalitat en les activitats programades.

8.3. Procediments i tècniques d'avaluació i criteris de qualificació o ponderació.

Procediments i tècniques d'avaluació	Tipus (*)	Criteris d'avaluació	Criteris de qualificació o ponderació	
			Itinerari A	Itinerari B
Tècniques d'observació (registres, llistes de control, etc.)	NR	CA5, C10.	5%	---
Treballs i projectes	R	CA7, CA8, CA11, CA13, CA14, CA16	95%	70%
Treball final	R	CA7, CA8, CA11, CA13, CA14, CA16	---	30%
Total			100 %	100 %

*Aquest camp s'utilitza per especificar el tipus o caràcter de l'activitat d'avaluació: NR (no recuperable) o R (recuperable).

8.4 Sistema de qualificacions.

La qualificació d'aquesta assignatura se basa en un procediment d'avaluació contínua el l'itinerari A i en avaluació final en itinerari B.

• Per a l'aplicació del sistema d'avaluació contínua, es considerarà alumnat de l'**itinerari A** aquell qui tingui una presencialitat d'almenys el 80% del total del període lectiu. **Podrà absentar-se sense justificar un 20% del total del període lectiu (tres sessions de 4 hores) sense que li afecte al sistema d'avaluació.**

• Si un/a alumne/a s'absenta sense justificar més del 20% (tres sessions de 4 hores) del període lectiu, es considerarà alumnat de l'**itinerari B**. **En aquest cas, perd el dret a avaluació contínua i passarà a ser avaluat pel procediment d'avaluació final.** Se li exigiran els treballs desenvolupats al llarg del curs més un treball final, en les ponderacions expressades en la graella anterior.

El nivell d'aprenentatge aconseguit pels estudiants s'ha d'expressar amb qualificacions numèriques. Els resultats obtinguts per l'alumne es qualificaran d'acord amb una escala numèrica del 0 al 10, amb expressió d'un decimal, a la qual es pot afegir la qualificació qualitativa corresponent:

- 0,0-4,9: suspens (SS)
- 5,0-6,9: aprovat (AP)
- 7,0-8,9: notable (NT)
- 9,0-10: excel·lent (EX)
- No Presentat (NP)

Per superar l'assignatura, l'alumnat haurà d'obtenir com a mínim un aprovat (5,0) en cadascun dels exercicis pràctics especificats puntualment en cada unitat didàctica. L'entrega de treballs fora de termini suposarà l'avaluació sobre el 80% de la nota.

• Els alumnes considerats **d'itinerari A (avaluació contínua)**, hauran d'aprovar totes les tasques, podent recuperar al final dels períodes complementaris i/o extraordinaris **únicament aquells treballs no aprovats. No realitzen treball final.**

• Els alumnes considerats **d'itinerari B (avaluació final)**, obtindran la nota mitjançant mitjana aritmètica de tots els treballs i projectes presentats, a més del treball final. La suma de les notes dels projectes més el del treball final haurà de resultar aprovat (5,0) Si no resulta aprovat, hauran de **recuperar tots els treballs (projectes i treball final)**.

8.5 Criteris específics/rúbrica.

Les pràctiques i els exercicis són tècnicament correctes. Ponderació variable sobre 10. Consideracions específiques:

- El treball és complet en les seues parts.
- S'han seguit les instruccions donades.
- Ordre, neteja en l'execució d'esborranys.

- Ordre i presentació acurada en els exercicis.
- Ortotipografia i adequació tècnica.

Les pràctiques i els exercicis finals s'han executat metodològicament de manera correcta. Ponderació variable sobre 10. Consideracions específiques:

- Hi ha un estudi del context del problema.
- L'abstract o resum d'objectius és clar.
- La fase informativa és escaient. S'extrauen conceptes comunicatius interessants i pràctics/funcionals.
- Es relacionen i s'apliquen correctament a la fase de bocetatge les influències gràfiques, antecedents històrics estudiats i conceptes extrets en la fase informativa.
- Es justifiquen correctament les decisions de disseny i hi ha coherència i concordança amb la finalitat de l'encàrrec.
- S'acompleix el cronograma establert.

Aquestes variables són generals i s'adaptaran respecte als objectius/tipus d'exercicis proposats durant el període lectiu. En cas de falta de respecte al professor, amenaces verbals o físiques, qüestionament de l'autoritat o altra falta actitudinal greu, l'alumne podrà resultar no qualificat i perdre automàticament el dret a avaluació, sempre amb la mediació de la direcció del centre.

9. Recursos, bibliografia i documentació complementària

9.1. Bibliografia bàsica:

- BRINGHURST, Robert. *Los elementos del estilo tipográfico*, versión 3.1. México: Colec.Libros sobre Libros, Fondo de Cultura Económica, 2008.
- HIGHSMITH, Cyrus. *Entre párrafos: fundamentos de tipografía*. Valencia: Campgràfic, 2015.
- HOCHULI, Jost, KINROSS, Robin. *El diseño de libros, Práctica y teoría*. Valencia: Campgràfic, 2005.
- HOCHULI, Jost. *El detalle en la tipografía*. Valencia: Campgràfic, 2007.
- LUIDL, Philipp. *Tipografía básica*. Valencia: Campgràfic, 2004.
- LUPTON, Ellen. *Diseño Gráfico: Nuevos fundamentos*. Barcelona: Gustavo Gili, 2009.
- LUPTON, Ellen. *Pensar con tipos*. Barcelona: Gustavo Gili, 2011.
- UNGER, Gerard. *¿Qué ocurre mientras lees?*. Valencia: Campgràfic, 2006.
- VVAA. *Retículas: soluciones gráficas para el diseñador*. Barcelona: Gustavo Gili, 2008.

9.2. Bibliografia complementària:

- ADCV, *Ponencias CIT Valencia*. Valencia: ADCV. 2007.
- AICHER, OTL. *Tipografía*. València: Campgràfic, 2008.
- BAINES, Phil / Haslan, Andrew. *Tipografía, función, forma y diseño*. Barcelona: Gustavo Gili, 2002.
- BALIUS, Andreu. *Type at work, Usos de la tipografía en el diseño editorial*. Barcelona: Index Book, 2006.
- BEAUMONT, Michael. *Tipo y color, Manual sobre el uso de la tipografía en el diseño gráfico*. Madrid: Hermann Blume, 1988.
- BLACKWEL, Lewis. *La tipografía del s. XX*. Barcelona: Gustavo Gili, 1993.
- BLANCHARD, Gerard. *La Letra. (2a ed.)* Barcelona: Ceac, 1988.
- CASTRO, Ivan. *The ABC of custom lettering*. Londres: Korero Press, 2016.
- CATAPODIS, Miguel. *Tipometría. Las medidas en diseño gráfico*. València: Camgràfic, 2014.
- COLES, Stephen. *The anatomy of type*. New York: Harper Collins Publishers, 2012.
- CORBETO, Albert. *Daniel B. Updike impresor e historiador de la tipografía*. Daniel Updike, Printing types: their history, forms, and use. Edición en castellano de los dos capítulos dedicados a la tipografía española. València: Campgràfic, 2011.
- CORBETO, Albert. *Tipos de imprenta en España*. València: Campgràfic, 2011.
- DE BUEN, Jorge. *Manual de diseño editorial*. México: Santillana, 2000.
- FRUTIGER, Adrian. *En torno a la tipografía*. Barcelona: Gustavo Gili, 2002.
- GANS, Richard. *Catálogo tipográfico, 6ª edición*. Barcelona: Richard Gans Editores, 1922.
- GARFIELD, Simon. *Es mi tipo*. Taurus. Madrid, 2011.
- GORDON, Bob. *1000 fuentes tipográficas*. Barcelona: G. Gili, 2009.
- HENESTROSA, Cristóbal/MESSEGUER, Laura/SCAGLIONE, José. *Cómo crear tipografías: del boceto a la pantalla*. Madrid: Tipo e Editorial, 2012.
- HOLLIS, Richard. *El Diseño Gráfico*. Ediciones Destino. Barcelona, 2000
- JOHNSTON, Edward. *Writing & Illuminating & Lettering*. Londres, Colchester & Eton: Scottiswoodk. Bam Antyne And Co. Ltd., 1906 (1a edició)
- JURY, David. *¿Qué es la tipografía?. Tipos de fuentes*. Barcelona: Index Book, 2007.
- KANE, John. *Manual de tipografía*. Barcelona: Gustavo Gili, 2005.
- KIMBERLY, Elam. *Sistemas reticulares. Principios para organizar la tipografía*. Barcelona, Gustavo Gili, 1989.
- LEONARDI, Alessio. *From the cow to the typewriter. The (true) history of writing*. Berlín: Inprint, 2004.
- LEWIS, J. *Principios básicos de Tipografía*. México: Trillas, 1974.
- MARCH, M. *Tipografía Creativa, Manuales de Diseño*. Barcelona: Gustavo Gili, 1989.
- MARTÍN MONTESINOS, José Luis / Mas Hurtuna, Montse. *Manual de tipografía. Del plomo a la era digital*, 2a edición. Valencia: Campgràfic, 2002.
- MARTÍNEZ DE SOUSA, José. *Manual de edición y autoedición*. Madrid: Editorial Pirámide, 1993.
- McLEAN, Ruari. *Manual de tipografía*. Madrid: Herman Blume Ediciones, 1987.
- MOSLEY, James. *Sobre los orígenes de la tipografía moderna*. València: Campgràfic, 2010.
- MORISON, Stanley. *Principios fundamentales de tipografía*. Madrid: Ediciones del Bronce, 1998.
- NADAL BADAL, Oriol. *Manuales tipográficos para compositores y correctores e impresores*. Madrid: Unico, Unión de Correctores. Abril, 2011.
- NOORDIJZIJ, Gerrit. *El trazo. Teoría de la escritura*. València: Campgràfic, 2009.
- PENELA RODRÍGUEZ, José Ramón, GARCÍA MORENO, Dimas. *Catálogo de Richard Gans "Fundición Tipográfica" Historia y actividad*. Comunicación Presentada al primer Congreso Internacional de Tipografía. València, 2004.
- PENELA RODRÍGUEZ, José Ramón, GARCÍA MORENO, Dimas. *Tipografía Española 1900-1936*. pdf.
- PERFECT, Christopher. *Guía completa de la tipografía*. Barcelona: Blume, 1994.
- POHLEN, Joep. *Fuentes de letras. Anatomía del tipo*. Madrid: Taschen Editores, 2011.
- RENNERT, Paul. *El arte de la tipografía*. València: Campgràfic, 1988.
- RODRÍGUEZ -VALERO, Daniel. *Manual de tipografía digital*. Valencia: Campgràfic, 2016.
- PUJOL, Josep Maria. *Principios de la tipografía fundamental. De William Morris a Stanley Morison*. Valencia: Campgràfic, 2017.
- SERRA Y OLIVERES, Antonio. *Manual de la tipografía española ó sea el arte de la imprenta*. Madrid: Librería de D. Antonio Oliveres, 1852.
- SPENCER, Herbert. *Pioneros de la tipografía moderna*. Barcelona: Gustavo Gili, 1995.
- TSCHICHOLD, Jan. *El abecé de la buena tipografía*. València: Campgràfic, 2002.
- TSCHICHOLD, Jan. *La nueva tipografía*. València: Campgràfic, 2003.

- UNOS TIPOS DUROS. *Catálogo General de tipografía. Obra teórico práctica ilustrada con profusión de grabados y ejemplos gráficos.* (recopilació) 1950.
- VVAA. *Anuari Lletres 2017*. València: Campgràfic, 2017.
- VVAA. *El pequeño sabelotodo*. Barcelona: Index Books, 2008.
- WILLBER, Hans Peter / FORSSMAN, Friedrich. *Primeros auxilios en tipografía*. Barcelona: Gustavo Gili, 2003.

9.3. Altres recursos:

- Codex: The journal of typography*. Nova York: Ata Price, [01-04-2011], 2011, nº 1.
- *Etapes: Design et culture visuelle* [en línia]. Cop. 1999 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://etapes.com>.
  - *Experimenta: Revista de Diseño Gráfico, Arquitectura, Diseño Industrial* [en línia]. Cop. 2012 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://www.experimenta.es>.
  - *Monográfica: Revista temática de diseño* [en línia]. Cop. 2012 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://www.monografica.org>
  - *Pentagram* [en línia]. Cop. 2012 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://www.pentagram.com/work/#/all/all/newest>.
  - *Ponencias CIT Valencia*. València: ADCV, [20-06-2007], 2007, nº1.
  - *Sagmeister & Walsh* [en línia]. [consulta 2014-08-29].
  - *Typographica. Type Reviews, Books, Commentary* [en línia]. Cop. 2002/2009 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://typographica.org>
  - *UnosTiposDuros* [en línia]. Cop. 2014 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://www.unostiposduros.com>.
  - *Visual: Magazine de diseño, creatividad gráfica y comunicación*. Madrid: Blur, 2009.
  - *Yorokobu* [en línia]. Cop. 2014 [consulta 2014-08-29]. Disponible a: <http://yorokobu.es>.

10. Altres observacions (si escau)

Fes clic per escriure